

ШРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 6.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 27. ФЕБРУАРА 1871.

ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. е. 6; по год. 3; четврт год. е. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. е. 7; по год. е. 3. 50. н.; четврт е. 1. 75. н. — За све друге земље год. е. 8.; по год. е. 4.; четврт год. е. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предлази и све наручбине шилу се уредишту на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

НАСТАЈЕ ЛИ МИР С ФРАНЦУСКИЈЕМ МИРОМ.

Странка у Француској, која је хтјела рат до крајности пала је, а завладала је странка умјеренија, попустљивија. Млади Гамбета отступи са позорнице, разболе се смртно, а стари Тјер искочи на позорницу, подмлади се!

После ових вјести није се могло, ништа друго ни очекивати у Француској, него скорни мир, у којем ће Француска да вида гране ране, које је у овоме рату задесила. Последње вјести из Бордоа потврђују, да је мир доиста утврђен и то на начин, који несрећа част францускога народа. Захтевања пруска много су мања, него што се говораше у први мах.

Француски државници, који углавном овај мир са Њемцима имају право што тако тјене свој народ, а славољубиви народ француски, који је претрпио толике поразе, који је тијем поразима гдно опазан, јер тешко земљи којом војска прође, па који мимо свега тога још ипак губи пеки дио земље и плаћа пет милијарда — тај народ зна како је његовој чисти.

Но о томе нема данас разговора. Овај рат није ни онако био рат части народне, него грабежи и понижења, јер тек кад је пао тиранин у Паризу свијет је храбрио Французе својим симпатијама.

Много је важније питање сада, када су сви изглед, да се силни гробови пруско-француски неће више залијевати новом крвљу: шта ће Француска од данас, и како ће се остали заплет у Јевропи разријешити после овога мира?

Француска је данас у врло тешком положају. Њемци и после овога рата остављају њу као Француску, али је остављају и на опасном раскршћу: или да буде што је била, а и више још, или да не буде ни ово што је сад, па и мање још.

Тешку несрећу, која је снашла Француску, не треба рачунати од почетка овога рата, а очевидно је почела подгризати живот народу од онога несретног дана, када се разцарени цар Наполеон III. зацарио.

Може се слободно рећи да је вријеме царовања његовог напјело Француској много већу штету него и сам рат с Њемачком, јер јој је управо он навукао рат на врат и он је својом несретном владавином учинио народ француски способним за онакве нечувене поразе.

Двадесет година радио је он неуморно са пакленијем средствима док је народ довео до Седана. Двадесет година вадио је он народу срч из костију, тровао му крв, кварно му душу, умекшавао му срце. Двадесет година угушивао је он слободу у Француској и за толико година држао је Француску као непријатељски стап, из кога се ударало на слободу свакога народа. Сунце слободе држао је он на западу у тамници и док је он био тамничар, оно се није могло родити на истоку.

Таквијем владањем усамео је Француску споља, одбио је од ње све пријатеље а унутра је уселио највећег непријатеља — поквареност. Полицај-

ство, шпијунство, угушивање слободних мисли, гонење слободоумних људи, а паграђивање народних издајца и прикупљање подлаца око себе, дражење и заштићавање капиталиста, угуштавање и мушкеташе радника, — то и многа друга зла декембарскога тирана учинише, да су природне врлине народне попустиле а зла у народ пустила. Одтуда су први ђенерали француски издајници, одтуда цијела војска француска у ропству њемачком. Ђенерали су били одојчад његова, с тога су издајници, као што је и сам, а војска је била установа његова, стога је и била веноузана као што је и он био.

Скупијем жртвама ослободила се Француска свога тирана али је и било крајње вријеме, јер при свем том, што је народ француски показао необичну снагу свијести у својој одбрани када ју је узео у своје руке, ипак се видјело да је Наполеоново зло почело хватати дубља корена, видјело се у жалоснијем примјерима и пре и после одступања Гамбетова.

По и то стоји да никад не треба очајавати за народ када је судбина његова у његовијем рукама. Као што рекосмо, француска несрећа није скована код Седана. Њу је Наполеон спремио и код Седана само показао французима и свијету. Али дух францускога народа остао је жив и још здрав и он ће Француску брзо препородити. То нам најбоље показује примјер из наше историје. Није нас Косово оборило. Косово је било само гроб, у који је положена наша слобода, а који је Вукашинове сјеме спремио. Но после Косова остаде дух Обилићев, дух народни, и тај је провео наш народ кроз толике вјекове ропства и оточио ускрснуће народне слободе и независности.

Тај задатак прима сада на се и дух францускога народа. Први му је корак добар. Прогласио је републику. Хоће ли ова република бити дуговјечнија од оне у години 1793 и оне у години 1848? Три пут Бог помаже. Дај Боже да народ француски буде данас сретнији. Тијер, председник данашње републике човек је стар. Он је с једном ногом већ у гробу. Може ли се помислити да тај човек, који је у новије вријеме пропратио све мијене живота свога народа, може данас икакву другу жељу имати, него да умирући спокојно види народ усрећен? Кад је он, стари монархиста постао у ове године и у овоме часу републиканац, доиста га је руководило убеђење, убеђење, које има све разлоге за се. Допустимо, да републиканске покушаје неби оправдале народне потребе на другоме мјесту, но у Француској оне баш захтевају републику. Први покушај да се поврати у Француској монархија могао би француски народ у недогледну опасност бацити и Бог зна били се више икад дигла. Видимо шта бива у Шпанији, гдје републикански елеменат надвлађује и гдје се опет на силу хоће монархија. Па још каквијех призора можемо дочекати тамо!

Француска као република има најљепше изгледе. Када прише око уређења унутрашњег стања, када живо подуме, да се права и потпуна слобода одомаћи, коју је Наполеон био за толико година изгнао из земље, она ће брзо преболети данашње ране, процјетаће боље него

икада и пријатеља ће имати више него икада, и досадањи непријатељи Наполеонове Француске, биће онда искрени пријатељи — француске републике!

Друго је питање како ће се и хоћели се остали заплет у Јевропи ријешити, после овога мира, или ће мир, необзирјући се на њих, завладати уздрманијем државама јевропскијем. Ми смо тога мишлења да се сада морају сва питања, од којих зависи мир и напредак Јевропе, ријешити, јер су већ у томе ступљу гдје природноме току њиховом не може нико противстати.

Ми смо најпрјед изразили жељу, да француске патриоте, које данас управљају земљом, гледају да залијече ране народу ратом задане, уређењем унутрашњег стања и утврђењем чисте слободе. Ту смо наравно предпостављали да Француска мора задуго избежавати рат. Но по свијема знацима, као да ће нова република поред онога задатка узети себи још и то, да што скорије врати "жао за срамоту..". Елеменат у Француској, који за тим тежи, није мали, а уз то су народне жеље од данас остварљивије у Француској него што су биле под Наполеоном, и он се већ појављује у народнијем органима. Један такав лист вели: "окончање рата са онаквијем условима, то је готов почетак новог рата..".

То увјерење исповједају и страни листови. Инглешки лист "Тајмс", вели: "Вријеме за другог подобицира, као за Бонапарту, доћи ће, и он ће повести Французе против Њемаца, који неће увјек имати Бисмарка и Моутку..". Други један инглешки лист, тако исто знаменит, "Дели Њус", вели у једноме чланку; "Њемци ће се вратити дома са великијем пљеном, али ће остати код Француза мрски као варвари..". Осим тога изашла је већ једна прокламација најзнаменитијих француза, у којој се каже: "Сва акта и уговоре, којијема се уступа дио француске земље проглашавамо за ништава..". А то ће рећи: Француска и ако данас уступа Елзас и Лотринску, сјутра мора гледати, да их поврати.

Ми ово наводимо само с тога да покажемо какво је расположење у Француској и шта се може све из њега изродити, а то је врло важно с погледом на друга питања. Француска република, напосљедку не из начела, него из сопственијех интереса мора ће бити пријатељ народима, који теже за својом изгубљеном слободом..

Но узмимо баш да ће се Француска као рањен лав притајити за неко вријеме, па ма и подуже. Какви нам се изгледе онда појављују на мутном небу јевропском? Руски лист "Соврем. Изв.", врло кратко и јасно одговара на питање: "Судба је Аустрије ријешена. Сваки је увјерен, да ће кад се овај рат срећно сврши по Њемачку добра половина Аустрије отпасти и припасти Ђерманији, која се неће морати ради тога много трудити, а Турска види савршену пропад своју са поразом главнога свога савјезника Француске? "Неупуштајући се у ово тврђење додајемо само да ово мишлење није непознато ни Аустрији ни Турској. С тога је Турска данас узнемиреност више него икада, и с тога Аустрија није више кадра сакрити своју тежњу, да се рашири на истоку.

С обзиром на све то и на тог источнога питања, које је већ прелило из свога досадањег корита — не може се ни помислити, да може с пруско-францускијем миром настати и општи јевропски мир.

Општи преврат мора претрпјети Јевропа, па да одомаћи у себи слободу и образованост, или јевропске силе морају постати човјечне и укинути робство у Јевропи. Но пошто је ово немогуће, оно прво мора бити.

И биће! Страшан и диван приказ спрема се хитно. Робови јевропски имаће ту главну улогу, а то су Словени. „Бољи у горега,“ неће више служити. Мегдан се мора подјелити, својина се мора повратити. То је наше увјерење, а то нам увјерење дају данашњи догађаји, прошлост, њезине посљедице и сви знаци грозничавога стања јевропског. Мир пруско-француски може задуго трајати, али он не може никада бити бедем, који би могао задржати навалу непријатељских питања.

СТАЊЕ БУГАРА НА ДОМУ И СПОЉА.

Недавно изишла је у Москви на руском језику једна брошура „Бугарско-словенски мајак,“ од Бугарина. Ми смо овој књижици поклонили особиту пажњу из два узрока: прво, што нам се чини, да је писана искреном намјером и жељом да се садање стање у Бугарској, које није са свим повољно, поправи, и друго што смо ми Срби, као браћа бугарска дужни мотрити на све појаве у њиховом животу, јер је судба наша заједничка и по патњама, које смо кроз толике вијекове дјелили, и по задатку, који имамо заједнички извршити ради боље будућности наше. Има у тој књижици мисли, које се одвајају од наших, а има их, које се баш с нашим подударају. И једне и друге ми ћемо овдје изложити, искрено и братски, али прије тога упознаћемо наше читаоце са садржајем те расправе:

„Наши бугарски послоници иду у Букурешту подједнако као и свуда: раздробљено без сваког споразумљења. Овдје постоје двије партије једна другој противне: „стара и млада,“ која једна другу мрзи и сметају општем благотворном дједу. Ето главног узрока зашто ми Бугари не успјевамо није ни у никојем општем послу: свака се од ових партија услијава да обори другу и стара се да са свима правима и неправима сретствима долазе; да све зависи од њих самих а не од других; они жестоко гоне и оклеветављују једни друге. Међу вођама тих партија влада свуда оговарање и пристрасно гонење. Истина партије постоје подједнако како међу изображенима тако и међу не изображенима људима, а што оне постоје то је знак да се живот народа обнавља и да народ корача напријед. Но странке и несагласија људи изображених узвишавају благотворну циљ, вас је њихов задатак: да се зближе и да објасни једна другом своја начела; после да разјасне главне узроке узајамног несагласија, које као што се зна, служе као опште и непристрасно мјерило свијех узајамно несагласијих мњења и увеличавања превирујућих се странака и тако пошто су разгледале и одсудиле дјело са свијех страна и непристрасно и без свакијех сакривенијех мисли, долазе они на посљедак к онима општим закључцима, које измирују противне странке и тијесно склопљавају благородни покрет њихове опште тежње у корист са обе стране одређенијех и кориснијех закључака.“ Осим тога пошто је у Букурешту неки тамни општествено-новчани послови, које вође старе странке ваља да јавно огласе: — „ће је и куда је што дато. После тога ма у колико је могуће, доброг исцјесног рачуна, неповјерење а исто тако и тако звани тамни новчани послови и породили су сатиричан бугарски лист „Тјанапа,“ (који више већ не излази), с којим су се тако користовали непријатељи Славена. Тај лист са својима небугарским но чисто пољско-француским тенденцијама претерао је то дјело. Ко ма и површно завири у тај његов правац тај ће тако схватити, да би за „Тјанапа,“ згодније било, да излази његов на рачун не Славена, него ли у Букурешту на рачун Бугара, а у рачун непријатеља наших, и на штету наших интереса од њеног ексцентричног и пристрасног зановетања излазиле су само за нас некорисне пољске и западне агитације. По свему се види, да је главна задаћа сакривенијех и лука-

вијех агитација та, да ради срцем и правцем противсавенскијем. Они се из петинијех жила упињу, да отргну Бугарску и Русију од њиховога узајамног сачутовања, једно према другом. Не би вриједило ни ријечи проговорити о тако гнусном правцу „Тјанапа,“ да он није подметнута својина Бугара. Но будући да он својим правцем, својим духом и одношајем служи странијем интригама, то се ради објашњења наше опште циљели сваком Бугарину и Словену не сме пропустити.

Сви ми Словени морамо бити једно тјело. Но така узајамност не иде у рачун западу, за то непријатељи Словенства не гадећи се нимало сретава, старају се свакијем начином да нас заваде и раставе. Стога је постао и „Тјанапа,“ и за то он интригује против наше узајамности и сближења с Русијом, јер све то не иде у интерес западној политици. Наше федеративно сједињење Словена са једином моћном словенском државом, страни сва западне државе. Свуда интриге и свуда препреке очитој нашој општој и појединој слободи, нашој узајамности, будућем братском федеративном савезу. Нијесу ли те интриге несреће г. 1867 и 1868 принудиле српску владу, да онако бесавјесно поступи с нашим бугарскијем, босанскијем и херцеговачкијем четима, које је испочетка примила у Београду. Да ли се мало чланака појавило у бившем бугарском листу „Народност,“ са туђијема и непријатељскијема тежњама? Наравно једни по својој простоти, а други ради своје користи и честољубја мисле да нешто важно раде и нехватајући да постајемо оруђа лукавијех планова и нашијех општијех словенскијех непријатеља, међу којима нам сладко говоре, да су њихове жеље и радње благонамјерне, и да се они радо брину о нашим интересима, али да су и они такођер Словени као и Бугари и да су за то јако одани сваком словенском дјелу. Дух и тенденције „Тјанапа,“ са свијем су небугарске. Оне су очито непријатељске, јевовитске. Свуда у њему противурјечи усљена брига с намјером да завади левјеште и лакоумне Бугаре против Русије и напротив, да братковиде Русе наоружа против Бугара и да их постави спрам Русије у исти положај као Пољаке.

Напада се на Русију. А зашто је Русија васпитава и васпитава стотинама ђеце наше бједне прекодунавске браће? Зашто шта више и народ у Русији сачуствује у јаду угњетене браће? Или зашто се састављају дружине женскиња у Русији у име васпитавања нашијех прекодунавскијех браћа и сестара? Реците ми, шта значи то? Је ли симпатија или антипатија? Да ли наше учитељке у Бугарској које се учине у Русији да ли оне васпитавајући нашу ђецу, допосе убитак нашем милом отачаству или корист? Докле хоће та пољска оговарања да разврзате наше признање према Русији, види се по духу и основнијем начелима угодника францускијех, немачко-мађарскијех па и турскијех интереса.

Што Русија Бугарима чини, није мало, и која би друга држава толику помоћ давала, па зашто смо ми тако несмишљени и малодушни? Зашто нијесмо и ми као и други народи зрели и немамо свог узвишенијег и чисто народног начела. Које је основано, не на сањаријама, по са тврдијем чисто народнијем основима.

Страдајућа Бугарска схваћа боље него Бугари с ове стране Дунава гдје болује и чиме јој се ваља лијечити, она поња, да је њена лична слобода тијесно склопљена како с народнијем образовањем тако исто и с народнијем јунацима. Ето зашто се Бугарска тако свесно заузима за своје образовање. Ови исти Бугари, који живе ван отачбине треба да помажу у тој њиховој узвишеној и благородној тежњи, треба да их са свијема силама мире са њиховијем сусједима, не треба да их завађају са једногласницима и да распаљују њихове страсти међу собом на корист нашијех душмана.

Чудновато је доизта што се каже, да Русија смета успјеху и напредку Бугарске, Турској подане. Ако ми Бугари подпуно осјећамо, да смо способни да живимо слободно, то је срамота, да се испод притискивајуће руке турске деремо и молимо друге, да нас спасу, као слабу дјечу. Зар би Русија могла задржати Бугаре у Турској, кад би они одрекли послушност тешком иту турском? Како је дакле могла Русија сметати поданицима већ просвјешћене Турске, својом по увјерењу њекијех Бугарскијех политичара, треба да живимо у непрестаној сагласности.

Наши западни пријатељи изводе су нас плашити с рускијем синдирима, који су, као што се види из данашњијех околности, скочили у кабинетима Француске и Аустрије, с том намје-

ром, да би Русија, пошто се заратила Француске са Пруском нашла Бугаре против себе. Најуре су они задобили раздражене Бугаре са ферманом султановим о самосталности Бугарске. Да ли заматак тога фермана није изашао из тих противсавенскијех кабинета, који су увјерили судана, да се само тијем путем може у овоме заштитном стању између Француске и Пруске заштити смирена доброћудност Бугара, — ма и за вријеме — отуђити их од Русије и привући к себи.

Чудна се дјела догађају. Бугари се дижу на Балкану за успостављење својијех права. Сва Јевропа виче против Русије, да је она узрок устанка подунавскијех Словена против цијелости Турске и вас запад плаши Русију са ратом. Бугари и сви јужни Словени видећи да нијесу у стању да се боре против заштитника турскијех: Француске, Инглишке, Аустрије и другијех држава, које се подписаше да ће чувати цијелокупност Турске умирише се. Но заштитници Турске није ни ту мирни. Преко својијех јавнијех агената, посланика и конзула изнова вичу против Русије, као да бајаги она смега успјеху Бугара и да својијем утицајем на прекодунавске хришћане задржава слободу и напредак поданика турскијех. На основу какве логике? Да ли можда за то, што је Наполеон III. на сваки начин морао да изиђе из свога критичног положаја у Француској. Последње мњење је највероватније. Наполеон се није другачије могао осигурати до ратом. Ратовати против Русије било му је наравно згодније него ли с Пруском за то, што је против Русије као најмоћније државе, могао лако саставити савез, а против Пруске не. На несрећу Наполеонову Русија се свакојакмо уклањала испред безплодног рата са Јевропом. И унутрашњи послови француски са њеним представником и насљедником све се већма замрсиваху. Наполеон III. бјеше све старији, његов насљедник још непунотепац, царица као влада-тељка жена слаба. Последње несреће у Мексику, незавидан положај у Италији, незгодно подржање буне у Пољској, милијарди разхода на вођење непрекиднијех и безплотијех по Француску ратова наоружање царевине на подржање свемогућијех интереса у Јевропи и на постојано издржавање стотина хиљада војске у ратном стању — све то скупа поред силне жеље да одржи своју династију у Француској притерало је Наполеона III. да се у очи свијех последњијех догађаја баца у рат с Пруском, који је по њега и Француску жалосно испео.

Ето зашто је Наполеон до рата употребио све мјере опрезности: Кедис се помирио са султаном, Крит се умирио, устаници бугарски били угњетени: Румунија, а у неколико и Србија (?) обавезаше се, да неће преко своје границе пуштати усташе, Аустрија у тијесној свези и у свачем услужна Турској, црквено питање ријешено и султановим ферманом већ замазане очи Бугарима. Русија није готова и преко ушпију зарила се у своје реформе унутрашње,.... тако је било до рата.

За то су Пољаци па и Румуни очекујући рат Француске са Русијом били усхићени, јер су држали, да ће Наполеон узевши Берлин, повести славом општењу војску против Варшаве Кијева, Харкова, Полтаве и обновити тамо Хетманство и т. д., а Молдавахе пустиће у Бесарабију и т. д. Но у ствари се зби другачије.

(Наставиће се.)

ДОИИСИ.

ИЗ ЦРМНИЦЕ, 24. Фебруара. — Синоћ сам дошао са Каштела и пре него што сам се кренуо, виђех велику врпољу међу војницима, па с тога уштах једнога пријатеља шта значи на један пут такви узбуи. Он ми одговори: „баш сад им дође по телеграфу вијест, да им је приписно у Котору гувернатор Родић и да му се на-дају да ће обићи и ови крај.“ На то му ја рекох: „Које се јаде врти непрестано тамо амо, кад је све мирно Богу хвала,“ Виђењем до мало како је мирно,“ одговори ми он значајно. „Зар нијеси чуо с којом се силом храмом снабдјева Бока и колико се настојава, код свијех општина, да се додоби точан списак кућа у које ће смјестити војску. Зар мислиш ти брате, да ће сила Аустрија тако лако прегорети понижење, које је од нас шапиче људи претрпјела прошле године? Па и прегорили она то, мислиш ли да она не-гледа, да оскубе штогод и од Турске барем оне комаде што би вама морало припасти. Није мо-гуће, настави мој пријатељ, судећи по силом

увозу сваковрсног стрелјива, да нас обиђе нека опасност.

И, вјерујте ми, да ми не би мило кад ово чух, али не бјесмо сами, па с тога не могах отријети да му речем: Кад би на вас Ђесар ударио, би нам добро жао било, и не бисмо ви помогли по свој прилици, зашто се господар лијепо с њим држи. Али да удари на Херцеговину, Бога ми колико год се повинујемо вољи и заповјестима књажевим, ту не бисмо послушали, да би нас све ископао, зашто знаш брате, нема данас сто кућа у сву Црну Гору, која није с Херцеговцима неки кум, пријатељ, побратим или која није пролила крв, или оставила главу на ту земљу. Не, заного, нећемо допустити, да још Маџар па и нитко други гази ону земљу, нашу крв и ону нашу браћу, који јадни испод великог страха лете на Цетиње и руку нашем књазу љубе и суд његов слуша. (Саопштавамо овај допис из проста и искрена српска пера, јер се у њему истина казује, а и из Боке нам пишу о њекијем метежику. Очекујемо од нашега дописника из Боке подробније вјести, па ћемо онда, обистине ли се, коју озбиљнију проговорити о стању у Боки. У.)

ПОДГОРИЦА, 22. Фебруара. — Нема много особитих новост одовуд, али што има, свођу вам јавити.

Ону жевојку што се хћела потурчити, те смо ви пређе јавили, њу смо ми учували, да се не-потурчи, као и многе друге орфане, које у Турака служе. Ми радимо око крста колико можемо и нецунтамо наш закон, да ни га газе ове змије љуте, који су ни много јада задали. У томе нам је велика помоћ капетан Перо Пејовић, али он недолази често у Подгорицу, па то нам је велика штета. Турци су силедије, и често нападају на Христјане на пазару, што се највише догађа Зећанину. Срџа би за сву крајину била, кад би један капетан црногорски овдје сједно, који би пазно на Црногорце, који овдје на пазару долазе.

Говори се да ће Мушир скадарски вишау (казерму) за пизам да зида на ливаде подгоричке, јер Подгорица преко зиме велику досаду трпи од низама, Турци имају обичај обећати а ништа не испунити, јер се о овоме говори има већ двије године. Турцима је просто лагати, но ако господа јевропска примају и трпе њихове лажи, раја Бога ми неће и када јој већ са свим смркне, потражиће сама помоћи.

Општинска школа, која се овдје отворила има неколико година, од велике је ползе, што сваке године излази по неколико дјеце, које је врло вриједно за нас овакве. У истој школи сваке године има до 80 дјеце, које обучава наш учитељ Ђорђе Јовановић, но која се жели и боље утемељити, због чега је овдашња општина послала Захарију Радичевића у Биоград, да се обучава у Богословију. Камо среће, кад би се овдје подигла "основна школа", на средини српске Зете, која је одавно пануда и своју златну прошлост без школа заборавила, које би се могло и учинити. По темељу равноправности, (У.) кад би било научених родољуба, који би за просвјету радили. На жалост признајемо да тога не мамо, а тешко је и имати под суровом тиранијом турском. Чудо је како смо очували и нашу свијест српску, а Богу хвала и то је доста! С тиме ћемо, ако Бог да брзо све накладити, над будемо једно с вама.

ИЗ ЗЕТЕ, 23. Фебруара. — Забят подгорички послао је заштије по свој Зети да купе коње и кола, те да вуку и посе тајин по свијех папдурица и крајева, у Спужу и Подгорици. И има већ осам дана, како народ тајин ћера, али кад заштије у село Матагуж дођоше, почеше Христјане пасивно натјеривати, да ћерају тајин испод Хума у Подгорицу, на које се народ наљути, а један Србин Стефо Шкатара расрди се и ухвати су два заштије под орижјем и оба их истуче и после опет на четири заштије удари и њих истуче и између себе ишџера. Шта ће даље од овога бити, видјећемо.

Могу вам одакле јавити још и то, да Подгорица, Спуж и Зета и све околине без Малесије морају ове године на сву имовину да десетке дају, зарад чега шаљу заштије говорећи: "дај пару, !"

Народ се овоме давању грдно противи, јер тужни народ грдно огаолише ударајући на њега непрестано нове намете. Ово је већ догрдило.

Турци нас зову рајом, али они се варају, ако мисле да сме ми као и стока, само да сносимо веће терете и да трпимо њихове ударце.

Нетреба више ништа, нека само овако остане, па је доста, да народ рече: неможе се више сносити, ваља устати, на остати или погинути.

Нас, вјерујте нам, колико сатиру зулуми турски, толико нас мучи и чекање јер све погледамо на вас. Зазорно нам је рећи нашој јуначкој браћи Црногорцима, да су и они нешто задуго ућутали, јер их знамо као соколове, који су вазда готови за слободу мријети, ама је у тешкој патњи и стрпљивост попустљива, па нека нам је проста братска ријеч. Ми се зато опет надамо и уздамо једино у вас, када нас заштији турски синџир, а све у тврдој вјери, да нећемо дуго чекати јер се и не може овако дуго живјети

У БОКИ КОТОРСКОЈ. 23. фебруара. Не могу вам се овога пута похвалити веселијем гласовима из нашега поноситог приморја. Као да ће опет настанути међу нама жалостни часи тешког искушења, јер ево неколико дана како се проносе међу нама при гласи, да је влада намјерила чињети покушаје, да ладвер у Боки уведе. Не бих вјеровало овим гласовима да сам их тек од обичних људи разабрао, јер свијет као свијет свашта гата и просиће; ал' сам их попричио из таквих извора, којима се одиста може вјеровати. У томе сувише ме подрепљује глас, кога данас чух, да оу позване све поглавице народне на њеки састанак у Котор, на ком ће бити и царски бригадијер из Дубровника господ. Јовановић. Дакле, сумње није, нити су гласови узалудно пуштени да ће се на том састанку вијести о домобранству, кога као да је влада пошто по то наумила међу нама увести.

Не могу иначе учинети а да ове гласове непропатим њекијем примјетбама, који се колико мене, толико и свакога брата Бокеља тичу. Ако је наша влада одиста озбиљно наумила да си-ротну Боку упропасти намећући јој силом јарам, кога она, као што је потоњим устанком свему свијету на виду показала, не жуди, по је крв својих синова пролијевала, тек да им се не наметне, тад велм: што није — као силна и могућа — до краја борбу продужила, да истријеби царске одметнике и неvjернике (по ријечима бечких листова), но је сама руку помирења пружица? — Ми царској ријечи и његових до-главника вјеровасмо, држећи, да се не пориче. — Ал' гле! као да ће мо бити обманути на очиглед цијелога изображеног свијета и нашијех свеча-нијех уговора. Томе се одиста ненадасмо! Ал' једно уздање кријепи ме, да ће наши народни главари на састанку у Котору знати обавијестити владине повјеренике, како би погубљено било износити на дневни ред оно, око чега је прије много мајка закукала, и да није ни од чесове користи "трч у здраву ногу забавати"; а уз то биће и сама влада, надам се, толико увиђавна, да пеће хтјети ради тек једног "војничког по-носа", народна права могама газити, и предуз-имати пут, који води народ несрећи и смета јако интересима државе.

У КОТОРУ, 22. фебруара. — Овијех данах десмо се један случај, који истина није замашан нити је изазвао какве озбиљне последице, ал' свакојако не служи на понос нашијем јавнијем органима у Котору, а уз то може се узети као неки изазивање и малоуваживање црногорских поданика, који на наше пазаре силазе. То је било овако:

Један Црногорац из Црмнице по обичају дође у Котор, да узме једно бreme праха за једнога трговца у Црмницу. Пошто је јавно купио у јавној трговини и уз то сувише једно де-сетац марама, крене пут дома. Кад је био близу Будве, сједне човјек да се одмори; ал' у том дођу финанси, ухвате га и везана су 15 војника као разбојника доведу у Котор. Власт га одма испита и за тим као човјека права здрава пусти на слободу, али му задржи прах и оружје, а на мараме, без икаквог разлога, наплате ђумручину, која је већ једном од которског трговца плаћена била. Ово се зове: наплати човјека на велику божју правду. Једва кашње па заузимање агента црногорског г. Рамадановића врну му све, пошто је сиромас неколико дана изданубио. Да се ово у Турској догађа, не би се ни чудили; ал' да се коме нашем поданику тако што ван др-жаве догодило, подигли би аустро-угарски ли-стови хуку буку, а уз то летиле би ноте дип-ломатске и па сва уста тражила сатисфакција.

Да овакви и слични појави могу овако иза-звати чесове заплете, то се да предвидити. За то би добро учинили људи којих се тиче, да се узму у намет и да не дирају онђе, ће може заболети.

Чули сте већ да је наименован нови владика за Боку у лицу г. архимандрита Петрановића. Могу вас увјерити да су сви уопште задовољни са тим избором, и једва чекамо да међу нас дође, јер перед међу свештенством толики је, да се већ не да сносити. Тако ево међу нама овдје у Котору распра између пароха и народа готово да прекипи, а нема ко да томе стане на пут. Потоњих дана десмо се опет један случај, који је веома немио утисак учинио у мјесту. — Па-метан човјек мора јако сажаљевати, кад види баш оно који су позвани да слогу и љубав међу народом подржавају, да баш ти исти раде на томе, да се свађа и омраза међу нама подр-жава. Еле господи нови епископ најбоље ће учинети чим међу нас дође, да употријеби енергичне мјере, да се то зло вида, јер бура интрига могла би и њега заплети, ако не би на вријеме латио се срестава, која су пужна да партаје умри.

Познати одавно међу нама погранични ко-месар Чулић буде од више власти ту недавно именован у истом чину за Грбањ; ал' Грбањ, кад чују за тога новог госта, свога старог познаника, свечано протестираше код одашње власти, која му одреди друго мјесто, и то, ре-коше, Будву. Ал' као да и тамо пеће боље проћи. — Тако бива са људима који проиграју народно повјерење.

Баш кад је ријеч о г. комесару не могу прећутати, да ви не јавим да су ономадне међу нас стигли четири друга политична комесара и одређени на разна мјеста у Боку. Ово даје по-вода мислити, да се нешто озбиљно почело у нас кувати. Народ се опет узвијао и хрђаве слушње њим овлађују. Свашта се почело гатати, и највише је збора о том, да је иста влада наумила пошто по то ладвер у округу Которском увести. До душе ако се то обистини, увјерен сам да народ неће драговољно врат пружити, око чега се је прије крв потоком пролијевала. Идемо да видимо. У другом мом допису надам се моћи ћу што више о том јавити.

ЦЕТИЊЕ, 24. фебр. (Наше школе.) — Просвјета је најмоћнији покретач напредка једне државе. Прошла су времена, у ком су само при-родне силе биле правим мјерилом државне снаге; а данас је просвјета најважнија чињеница при оцјени њене силе.

Још до скоро није се могло ни говорити о просвјети у Црној Гори. Што је природа со-бом донијела, што је мука Црногорца научила и извјешала — то је била његова наука. — На-родно предање о задаци Црногорца: да се не да нигоме — пратила је негда од саме колијевке. Још у њојзи, па после у наручјама матери-нијема почео је Црногорац своју школу, којој га учашу: бабајко стричеви, ђедови и пријатељи — пјевајући уз гусле славне бојеве и дјела сла-вијих јунака. — Тако уз пјесму уз похвалу вр-лина, честитости, поштења и јунаштва; а уз то и на дјелу гледајући жестоке и крваве битке и бојеве узрашћивао је Црногорац. А мајка о-пет вазда уздизаше понос у њему, тенајући му: је ли ти не ћеш бити гори од јунака црногор-ских опомињући их по имену редом; или га кораше: "е хрђо од хрђе, хоријате, никад главе турске не посјекао."! А дијете слуша, па му се још у маленом подижу друди. "Не, мајко, ја ћу бити јунак!" — И та га мисао већ више неоставља.

Поред положаја, ког је Црна Гора вазда заузимала, доста није ни било могуће и мислити о просвјети, о школама и др. — Но у новије доба опажа се и у Црној Гори наочигледни и брзи напредак у просвјети. — За кратко вријеме толико се Црна Гора измијенила и коракнула у напријед, колико икоја земља. Да речемо сад само о школама. Ове се дуго изводише и што је на утјеху српства.

У народу је велика тежња за науком. Ње је само могло, подигло се школско зданије и народ мољаше да му се да учитељ.

Већ прве године установила је 24 нове школе, а постојало је дотле 7; тако сада има их свега 31 школа. Ми ћемо доцније опширно да поведемо ријеч о свијема школама и у опште о просвјети у у Црној Гори: а сада смо намјерни само мимогредом да споменемо о том; а главна нам је намјера, да кажемо за прву посету главног школског надзорника по школама. — На више мјеста остале школе без учитеља. Једне небјаху готове на вријеме, а у другијема ненађе се за вријеме људи, који би могли предавати. Тако н. пр. у Кчеву, Жуни, Подгори остале школе без учитеља.

За главног школског надзорника пријавише се на оглашени стечај једва два човјека, те за то је то мјесто остало ове године непопуњено; а привремено примио је господин Костић ту дужност на себе. Дужности његове као ректора и професора богословије није су му досад пуштале да посјети све школе; по је за сада посјетио само школе: у Добрском селу, — Цеклину и Ријечком-граду. Школа у Добрском селу смјештена је у старом манастиру, који бијаше много запуштен. У њему има доста мјеста, ће би се могла школа смјестити; али је то још неоправљено и поларазрушено. За ову годину смјештена је школа у доста малој соби, — ће нема задоста свјетлости. Преко љета може се школа пренијети у другу одају, која ће бити много згодна; по за њу је засад мјесто за школу премалено.

Сканија за дјецу има доста; дјеце има 28. За учитеља је доста скромна собаца намјештена. И главари се објехаху, да ће до почетка друге школске године постарати се да спреме све онако, како је паредила виша власт и како ће бити боље по напредак њихове дјеце. Воља к науци вири сваком из очију. Сваки је то рад да што прије више научи тим више и да не застане за друговима. Надзорник је у свијема школама највише препоручивао учитељима да поттичу у дједи то брагородно редовање: који ће да буде од ког бољим да им та прта у пригородских хетића служи као постицање на рад и да замијени друга сретства к поправљању друге и то карање и бијење ћеце, које треба да изостане са свијем из пригородских школа.

Буквари небијаху јоште приспјели у све школе, јер их због хрђави пута немогу из Боке да донесу; али при свем том знадијаху дјеца сваку ријеч разложити на гласове, познаваху све знакове од гласова и слагаху слободно ријечи. — Из рачуна су учинили односно велик успјех. Но то се мора приписати понављању бистрини пригородске дјеце. Исто тако су били доста вјешти у приповједкама. Само су из науке гледања били слаби.

У школи небијаше јоште ни сахата. То је надзорник препоручио општини да се што скорије прибави.

Пошто је господ. надзорник побиљежио све у каквом је реду нашао школу и какав је био њачки успјех препоручио је г. капетану — као мјестном старатељу школе, и мјестном школском надзорнику: да буду у свему на руци учитељу и да помогну свијетлом Господару, испунити његову племениту жељу: да народ пригородски што скорије има своје добро уређене школе и да се просвјети као и остали народи јевропски — за срећу своју и своје земље. Уједно је и учитељу наложио: да савјесно одправља своју дужност и наредбе, које му претпостављена његова власт изда, и да се слаже са свима с примјерним својим владањем, и понашањем задобије љубав и поштовање како у цијелој општини тако наиме у ћеце.

— Прошле нећеље у четвртак положили су новопостављене старешине војничке заклетву. Тај свечани чин обавио је цетињски прото г. Стево Капић. Пошто су изишли из цркве добили су сви официрске сабле. Радост је била очевидна и у војсци и у овдашњем становништву. Свуда се чула једина и свесрдна жеља: "Да Бог да их дуго и здраво носили, а на јупачкоме мегдану с њима себи образ осјетљали, и српску жељену слободу извојевали,!"

Ваља нам овом приликом поменути, да је војска за ово кратко вријеме учења јако напредовала. Успјех је бољи, него што се могао очекивати. Према томе, као што смо могли дознати, и вријеме учења биће краће, него што је у почетку заказано.

ВИЈЕСТИ ИЗ НАШИЈЕХ И ТУБИЈЕХ ЗЕМАЉА.

* Крвави рат пруско-француски свршен је. Мир је утврђен и уговор је потписан 14. о. м. Њемачки цар Вилхелм послао је истога часа царици у Берлин овај телеграм: Сузбуђеним срцем и захваљујући Богу на милости јављам ти, да је годинисан уговор мира.

И рускоме цару послао је телеграм, у коме између осталог вели: "И тако нас ове крају славног крвавог рата, који нам је безпримјерно дрскошћу патурен. Пруска неће никада заборавити, да има вама захвалити, што се рат није са свим распростирао. Нека вас Бог за то благослови. Ваш вјечно благодарни пријатељ Вилхелм." Цар руски на то му је од-

говорио. "Захваљујем вам на вјести о миру и радујем се с вама. Да Бог да, да настане дуго-трајај мир. Сретан сам што вам могу као искрени пријатељ моје симпатије изјавити. Нека пријатељство које нас везује, ујемчи нашијем земљама срећу и славу."

* Истога дана била је сједница пародне скупштине у Бордоу. Тјер устане — мртва тишина владаше — и рече: "Тежак посао имамо да извршимо. Чинили смо све што се могло. С тугом подносимо вам законски предлог на претрес и жељимо да се то одмах учини."

Законски предлог огласи:

Народна скупштина покорављујући се потребама, за које не одговара прима уговоре мира потписане 14. фебруара у Версаљу.

(Тјера савлада осјећање, спага га изда и са сузама мораде оставити говорницу. За тијем један други настави читање.)

1. Француска уступа Њемачкоме царству: пети дио Лотриншке, Мец и Трионви, Елзас и Белфорт.

2. Француска плаћа 5 милијарди франака и то 1 милијарду ове године а остало за три године.

3. Њемачка војска одлази по завршењу уговора. На четири милијарда плаћаће Француска до исплате по 5 проц.

4. Њемачка војска не смеје излазити даље из позетијех округа а издржаваће је Француска.

5. Становништву у освојенијем земаљама оставља се рок, да се изјапе за једну или другу народност.

9. Заробљени ће се одмах пустити.

7. Послије ратификације уговора предузеће се у Брислу дефинитивно рјешење мира.

8. У посједнутим окрузима водиће администрацију француски чиновници под врховном управом ъемачког војеног начелника.

9. Овај уговор не даје никакво право на дво незаузетог земаљшта.

10. Уговор ће се поднјети потврђењу народне француске скупштине.

Скупштина га је прихватила.

* Ријека Прут, која чини границу међу Бесарабијом и Молдавијом, променила је свој ток и тече другијем коритом. Због тога поставиће се нарочита комисија, која ће одредити границу међу Русијом и Турском на ту страну.

* Др Матаја Мразовић адвокат у Загребу, који је отерао Рауха с банске столице и бацио га у морану бездан, добија са свију страна адресе поверења од народњака србско-хрватски. Такву адресу одправило му је и омладинско друштво "Зора", из Арада.

Пре неколико дана била је држана бакљада истом борцу за народну ствар; при том случају било је преко две хиљаде душа и сваки се чудио да их није узнемиривала полиција. При овом случају поклонили су му бирачи трећег изборног среза у Загребу сребрну сабљу; то је, било на његов имен-дан.

КЊИЖЕВНОСТ.

— Изашао је други дио "Скупљенијех Списа К. Руварца". — Овом другом дијелу скупљенијех списа Косте Руварца ово је садржај: Критике (седам на броју); — Зрињ, жалостна игра у пет чинова, од Теодора Кернера; — Кобно име, шаљива игра у једном чину; — Бачки послови, лакрдија у једној радњи; — Инкогнито, весела игра у три чина с предигром од Ј. Паларика.

Књига има 23 табака, цијена јој је 1. а. в.

— Изашао је Списак свију књига и мапа, које су израђене о државном трошку у државној печатњи, и које се, по означеним цијенама у чаршијском течају, купити могу у главној српској књижари у Биограду и у свима подкњижарама по унутрашњости Србије.

— Српско учено друштво расписало је награду од 100 дуката, које је ђаковачки владика Штросмајер друштву поклонио, за књижевно дјело у коме би се разправило ово:

1. Какво је, према данас познатим исторјским изворима, било стање политично и друштвено у Срба и Хрвата непосредно пре онога времена а и у само оно време, кад почеше њихви судари с Турцима; ту би се по именице имало у кратко описати како је по данашњим изворима и исторјским подацима могуће ово: а) стање и устројство црквено; б) устав и строј државни и политичко-административно уређење земаљско; в) законодавство и правосудје; г) друштвени и економни народни живот по

својим разним гранама, дакле; је ли и како је народ био подељен по сталежима, редовима итд. и како ови стојаху међу собом; градови и села; породица, задруга и општина; стање земљорадње, рударства и трговине; карактеристични обичаји, нарави народне и књижевно просветно стање у опште узевши овамо и уметност. На основу свега овога да се онда даје темељито изведе.

2. Какав је просветно исторички значај борбе Срба и Хрвата против Турака узевши у обзир већ описано просветно и друштвено стање тих народа и ондашње прилике на западу европском.

Дело ово ваља да буде велико најмање 10 табака, да се пошаље на адрес "Српском ученом друштву", у Биограду.

Рок пошиљања дела оставља се до краја новембра 1871. године.

— Г. Живко Гојковић, адвокатски канципијент у Бечу позива на претплату на свој "Политички буквар", у коме расправља ово: имали човјек дуне? — О карактеру и вољи. — О врлини и пороку. — Човјек у борби са природом. — О богатству и сиротињи. — О социјализму и комунизму. — Имали поштени људи? — О правди и правди. — О моралу и вјери. — О љубави и браку. — О рођењу и васпитању. — О народу. — О држави. — О слободи и просвјети. — Држава као народни просветитељ. — Црква као народни просветитељ. — Народ као сам свој просветитељ.

Писац вели у своме позиву, да овијем жељи да се и у нашем народу рашири политичко знање, јер је то "вршак сваког изображења". Даље изјављује, да су резултати његова размишљања "већином противни од онога што владајућа политичка и друштвена наука уче". "И по чему ја, вели, сваком мојем тврђењу могу дати рачуна, морам противно мишљење прогласити за лажно". Цијена је књизи 1 ф., који се полаже кад се књига прими. Предплата траје до Марта.

— Г. Стеван Бољманец, парох у Српској Неузини, у Војводини, позива на претплату на "Пчеларски лист", који ће једом пут мјесечно излазити. Цијена му је годишње 2 ф.

— У Биограду је изишла књига "Кратко објашњење о мјеницама". Цијена 5 грош. чарш.

— Добио смо први број "Младе Србадије", из Биограда, гдје је од нове године почела излазити. Уредник јој је, као што смо јавили Милан Кујунџић — Абердар, који је ради тога иступио из досадање службе у министарству унутрашњих послова, а одравник је капетан Ђоко Влајковић. Претплата се шаље њему. Лист излази сада три пут мјесечно, а цијена му је 5 ф.

ОГЛАС.

Главна српска књижара у Београду, по уговору с господином министром просвјете и црквених дјела, Бр. 5551 од 27. Новембра 1870 мени је предата на шест година с изључивим правом продавања књига и свију осталих потреба школских.

По истом уговору обавезан сам, у двима са варошима Србије свега на 52 места имам подкњижаре, гдје ће се те школске и сваке друге врсте књиге, новине, повремене списи; на српском, разним славенским и страним језицима и све остало што спада у књижарску радњу продавати и наручбине примати.

Молим учтиво сву господу која би потребовала књиге, новине, повремене списе и какве год школске ствари, или би такве хтели продати, да се обрате главној српској књижари.

У Београду 28. јануара 1871.

Ј. Д. Лазаревић.

Због непредвиђене неприлике у штампарији књиге могао овај број изићи на вријеме.

ЈАВНА ПОШТА.

Г. Ст. У. У. Ст. Гр. — Примил смо оба писма. Хвала вам. Г. Урошу М. у П. С. — Ми вам шаљемо уредно. Гдје је погрешка не знамо. Међутим шаљемо вам поново захтевано бројење.

Г. В. Н. свеће у Шиду. — Ми смо вам све бројеве послали. Разлијте код вас на пошти. Шаљемо вам опет.

Г. К. С. у Махали. — Послаћемо вам.

Г. Др В. П. у Сентомашу. — Пријелисмо. Хвала. Читаоница се претплатила.

Г. М. С. у Перез. — Хвала вам на труду и вашем лијепом српском осјећању.